

7. ביטוח נפגעי עבודה

א. כללי

ביטוח נפגעי עבודה מקנה למבוטח שנפגע בעבודה זכות לגמלה או לסיוע מוגדר אחר, בהתאם למהות הפגיעה.

1. **דמי פגיעה** - משולמים לעובד שכיר או לעובד עצמאי, אשר כתוצאה מתאונת עבודה אינו מסוגל לעסוק בעבודתו או בעבודה מתאימה אחרת. עובד - שכיר או עצמאי - זכאי לדמי פגיעה בגין פגיעה אחת, בעבור 91 ימים (13 שבועות) לכל היותר. עד 31.1.2002 מי שנפגעו היו זכאים לתשלום דמי פגיעה לתקופה מרבית של 26 שבועות, בסכום של 75% מהכנסתם ברבע השנה שלפני הפגיעה.

בשנת 2005 תוקן החוק, ותקופת הזכאות לדמי פגיעה על חשבון המעסיקים הוגדלה מ-9 ימים ל-12 ימים. מי שאין לו מעסיק, כמו העובדים העצמאים, אינו זכאי לתשלום בעד 12 הימים הראשונים.

בשנים 2002-2007 הופחתו דמי הפגיעה ב-4%. ב-31.12.2007 פג תוקפה של ההוראה להפחתה זו.

2. **גמלאות נכות** - משולמות לנפגעי עבודה שבעקבות הפגיעה נשאר נכים לתקופה מוגבלת או לצמיתות. אלה גמלאות הנכות: **קצבת נכות זמנית**, המשולמת לנפגעי עבודה שנקבעה להם דרגת נכות זמנית של 9% לפחות; **קצבת נכות צמיתה**, המשולמת לנפגעי עבודה שנקבעה להם דרגת נכות צמיתה של 20% לפחות; **מענק נכות**, המשולם למי שנקבעה להם דרגת נכות צמיתה של 9%-19%; ו**קצבה מיוחדת ומענק לסידורים חד-פעמיים** המשולמים לנפגעי עבודה (בנוסף על קצבתם החודשית) שדרגת נכותם היא 75% ויותר. סכום קצבת הנכות הזמנית או הצמיתה נקבע על פי הכנסתו של הנפגע ברבע השנה שלפני הפגיעה: סכום קצבת הנכות המלאה לנפגע שדרגת נכותו 100% הוא 75% משכרו בתקופה הקובעת; נפגע שדרגת נכותו נמוכה מ-100%, קצבתו מחושבת יחסית לדרגת נכותו.

תשלומי **מענקי נכות** לנפגעי עבודה עברו שינויים מפליגים בשנים האחרונות. עד 2003 המענק היה בגובה 70 קצבאות. מי שנפגע ב-1.7.2003 ולאחריו מקבל מענק השווה ל-43 קצבאות (נקבעו כללי תחולה מיוחדים בנוגע למחלות מקצוע). בשנת 2005 תוקן החוק, ומענק נכות מעבודה וקצבת נכות זמנית החלו להיות משולמים מדרגת נכות בשיעור 9% במקום 5% - לתאונות עבודה ולמחלות מקצוע.

במאי 2008 נעשה תיקון ברשימת המבחנים והוספו סעיפי ליקוי בגין כשל חיסוני נרכש, לחץ דם נמוך, עודף משקל והשמנת יתר, ליקויים בבלבב ואין אונות.

3. **גמלאות תלויים** – משולמות לבני משפחתו של מבוטח שנהרג בתאונת עבודה או נפטר מאוחר יותר כתוצאה ישירה מהתאונה, אם בני המשפחה היו תלויים בו לפרנסתם. סכום קצבת התלויים המלאה הוא 75% משכר הנספה בתקופה הקובעת. סכום הקצבה החלקית נקבע בהתאם לדרגת הזכאות. דרגת הזכאות לקצבת תלויים נקבעת על פי מספר התלויים (כך לדוגמה, אלמנה בלא ילדים זכאית ל-60% מקצבת הנכות המלאה, ואלמנה עם שלושה ילדים – ל-100% מקצבה זו).

4. **הוצאות ריפוי (כולל אשפוז ושיקום רפואי)** – הטיפול הרפואי ניתן לנפגעים באמצעות קופות החולים. המוסד, על פי הסכם, משלם לקופות החולים בעבור טיפול זה. הטיפול כולל במידת הצורך גם שיקום רפואי, החלמה, סיעוד וכדומה.

5. **שיקום מקצועי** – ניתן לנכה שדרגת נכותו הצמיתה היא 10% ויותר, אשר עקב פגיעה בעבודה אין הוא מסוגל לחזור לעבודתו הקודמת או לעבודה אחרת.

ב-1 בינואר 2006 השתנתה שיטת עדכון גמלאות נפגעי עבודה, והן מעודכנות מאז ב-1 בינואר בכל שנה:

○ בהגדרות נוסף ערך חדש, "הסכום הבסיסי", שמחליף את השכר הממוצע לצורך חישוב הגמלאות. הסכום הבסיסי המקורי הוא השכר הממוצע ששימש בסיס לחישוב הגמלאות השונות לפני הקפאתן בשנים 2002-2003, וגובהו 7,050 ש"ח. ב-1 בינואר בכל שנה מתעדכן הסכום הבסיסי בשיעור עליית המדד. בינואר 2009 הסכומים הבסיסיים הוגדלו ב-4.5% שהוא שיעור עליית מדד המחירים לצרכן בתקופה שמנובמבר 2007 עד נובמבר 2008. הסכום הבסיסי נכון לחודש ינואר 2009 הוא 7,778 ש"ח.

○ התקרה המרבית לדמי פגיעה ליום מחושבת לפי 75% מהסכום הבסיסי כפול 5 ומחולק ב-30.

ב. דמי פגיעה

בשנת 2009 ירד מספר מקבלי דמי פגיעה והגיע ל-65,814 – ירידה של 5.6% לעומת שנת 2008 (לוח 1).

יש לציין שמבין 59,899 **השכירים** מקבלי דמי פגיעה בשנת 2009, 17,962 מועסקים בידי "מעסיקים מורשים" לפי תקנה 22, כך שהמוסד לביטוח לאומי אינו מחזיר למעסיק דמי פגיעה ששילם בעד 12 ימי הזכאות הראשונים. על-פי תקנה זו הביטוח הלאומי רשאי להתיר למעסיק

לשלם בשם המוסד דמי פגיעה, ועליו לשלם במועדים שבהם הוא נוהג לשלם את שכר העבודה. על המעסיק להגיש לביטוח הלאומי תביעה בגין תאונת העבודה של העובד שנפגע, והמוסד מחזיר לו את הסכומים ששילם (בעבור 13 ימים ויותר) בתוספת עמלה בשיעור 2.5% מדמי הפגיעה. אם המוסד דוחה את התביעה, המעסיק אינו מקבל החזר בעבור הכספים ששילם לעובד.

בשנת 2000 מקבלי דמי פגיעה היוו כ-3% מכלל המועסקים ואילו בשנים 2005-2008 הם היוו 2.3%. הירידה ההדרגתית שהחלה בשנת 1996 ונמשכה עד 2009 (לוח 2) חלה במקביל לשינויי חקיקה - חיוב תשלום בגין הימים הראשונים על חשבון המעסיק וביטול הזכאות לתשלום זה למי שאין להם מעסיק (בשנים 1997 ו-2005). כלומר, שיעור מקבלי דמי פגיעה מהמועסקים ירד עם ירידת מספרם של מקבלי דמי הפגיעה ועליית מספר המועסקים. ממוצע ימי אי-הכושר לנפגע הגיע לשיאו בשנת 2001 (40 יום). מאז חלה ירידה חדה (לוח 1) שנבעה בין היתר משינוי חקיקה (קיצור התקופה המרבית של תשלום דמי פגיעה מ-26 ל-13 שבועות, החל ב-1.2.2002). הירידה בממוצע ימי אי-כושר נעצרה בשנת 2003, ומאז ועד שנת 2007 הממוצע היה כ-34 יום. מאז עלה הממוצע ל-34.5 ימים בשנת 2008 ול-35 ימים בשנת 2009.

לוח 1
מועסקים, מקבלי דמי פגיעה וימי אי-כושר לעבודה, 2000-2009

שנה	מועסקים	מקבלי דמי פגיעה*	ימי אי-כושר לעבודה	ממוצע ימי אי-כושר לנפגע
2000	2,519,800	76,185	2,863,296	37.6
2001	2,559,000	69,087	2,765,654	40.0
2002	2,569,200	70,025	2,594,111	37.0
2003	2,589,600	61,539	2,084,364	33.9
2004	2,634,000	65,776	2,204,345	33.5
2005	2,722,600	63,856	2,109,993	33.0
2006	**2,801,000	64,296	2,170,751	33.8
2007	**2,925,100	67,657	2,291,149	33.9
2008	**3,041,000	69,734	2,408,514	34.5
2009	**3,037,000	65,814	2,306,267	35.0

* החל ב-1997 כולל נפגעים שלא קיבלו תשלום בפועל מהמוסד לביטוח לאומי, בשל שינוי החוק בשנה זו, אך אושרו והיו זכאים לתשלום לולא חוק זה (מספר מקבלי תשלום בפועל מהמוסד בשנת 2009 היה 57,193).

** לפי נתוני הלמ"ס 2009, החשבונאות הלאומית. המועסקים כוללים עובדים ישראלים, עובדים מחו"ל (מדווחים ובלתי מדווחים) ותושבי יו"ש ועזה.

לוח 2

שיעור השינוי במקבלי דמי פגיעה וימי אי-כושר לעבודה, 2009-2000

שיעורי שינוי בממוצע לשנה			מקבלי דמי פגיעה כאחוז מכלל המועסקים	שנה
ממוצע ימי אי-כושר	מקבלי דמי פגיעה	מועסקים		
0.80	3.39	2.1	3.0	2000
6.38	9.32-	1.6	2.7	2001
7.50-	1.36	0.4	2.7	2002
19.65-	12.12-	0.8	2.4	2003
0.10-	6.90	1.7	2.5	2004
1.40-	2.90-	3.4	2.3	2005
2.40	0.70	2.9	2.3	2006
0.30	5.20	4.4	2.3	2007
1.77	3.07	4.0	2.3	2008
1.45	5.62-	0.13-	2.2	2009

במהלך השנים גדל מספר הפגיעות ה"קשות" שבגינן הוגשו תביעות למוסד (לוח 3): בעוד שבשנת 1996 היו נפגעים עם 61 ויותר ימי אי-כושר 13.4% מכלל מקבלי דמי הפגיעה, בשנים 2009-2001 הם היו כ-23%-20% מן המקבלים 61 ימים ויותר, וזו מגמת עלייה עקבית. קיימת יציבות מפתיעה לאורך השנים באחוז הנפגעים עם 15-45 ימי אי כושר. נפגעים עם 1-14 ימי אי כושר היוו 49% ממקבלי דמי פגיעה בשנת 1996 ורק 35% בשנת 2009, וזו מגמת ירידה עקבית.

לוח 4 מציג נתונים על המועסקים ומקבלי דמי פגיעה של תושבי ישראל, תושבי השטחים ועובדים זרים בשנים 2009-2000. שיעור מקבלי דמי פגיעה מהמועסקים בקרב העובדים הזרים ותושבי השטחים היה נמוך בכל השנים. היה אפשר לצפות שהשיעור של מקבלי דמי פגיעה בקבוצות אלה, בשים לב לענפים הכלכליים המסוכנים יחסית (חקלאות ובנייה), יהיה לפחות כמו זה של תושבי ישראל. השיעור הנמוך משקף ככל הנראה תת דיווח של אוכלוסייה זו על פגיעות בעבודה, הנובע ככל הנראה מאי ידיעת הזכויות, מחשש לאיבוד מקום העבודה אם ייעדרו עקב תאונה, ממעמדם הלא חוקי ומחשש לגורלם אם ייודע דבר שהותם בארץ ללא היתר. בפגיעות עבודה קשות אין לעובדים אלה ברירה אלא לפנות לטיפול רפואי ולהגיש תביעה לדמי פגיעה ולנכות. המוסד לביטוח לאומי משלם במישרין את הוצאות הטיפול החד פעמי בחדר המיון של עובדים זרים, ומאפריל 2008 גם של עובדי שטחים שנפגעו בתאונות עבודה ולא הגישו תביעה לדמי פגיעה. ממקור זה בלבד ידוע לנו שמספר העובדים הזרים שטופלו בחדרי המיון של בתי חולים הוא פי שלושה ממספר העובדים הזרים שקיבלו דמי פגיעה בשנת 2009. יצוין כי בקרב תושבי ישראל היחס בין הפונים לטיפול רפואי ללא הגשת תביעה לעומת מגישי תביעות למוסד לביטוח לאומי הוא כ-1:1.

מקבלי דמי פגיעה לפי משך אי-הכושר, 1996, 2000-2009

לוח 3

92 ייותר	91	מספר ימי אי-הכושר							סך כל דמי הפגיעה	סך כל ימי אי-הכושר	סך כל המועסקים **	שנה
		76-90	61-75	46-60	31-45	15-30	1-14	0				
7,528	1,889	2,941	4,643	8,228	21,862	45,401	72	92,274	2,990,363	2,133,800	1996	
8,932	2,136	3,050	4,677	7,691	17,964	31,683	52	76,185	2,863,296	2,388,800	2000	
8,907	2,013	3,005	4,518	7,677	16,371	26,546	50	69,087	2,765,654	2,398,000	2001	
*4,757	3,081	3,158	4,587	7,746	16,733	26,634	48	70,025	2,594,111	2,402,200	2002	
*462	4,159	3,019	4,236	6,965	14,897	22,677	30	61,539	2,084,364	2,435,600	2003	
* 198	4,750	3,259	4,405	7,293	15,841	24,536	38	65,776	2,204,345	2,496,000	2004	
*116	4,768	3,069	4,366	7,210	15,480	23,892	36	63,856	2,109,993	2,600,600	2005	
*65	5,101	3,218	4,547	7,245	15,469	23,432	37	64,296	2,170,751	2,685,000	2006	
*35	5,476	3,432	4,673	7,695	16,298	24,582	42	67,657	2,291,149	2,807,100	2007	
*11	5,933	3,569	4,931	7,981	16,606	24,831	35	69,734	2,408,514	3,041,000	2008	
*12	5,468	3,499	4,786	7,456	15,447	23,159	40	65,814	2,306,267	3,037,000	2009	
8.1	2.0	3.2	5.0	8.9	23.6	49.0	0.1	100.0			1996	
11.7	2.8	4.0	6.1	10.1	23.6	41.6	0.1	100.0			2000	
12.9	2.9	4.3	6.5	11.1	23.7	38.4	0.1	100.0			2001	
6.8	4.4	4.5	6.6	11.1	23.9	38.0	0.1	100.0			2002	
0.8	6.8	4.9	6.9	11.3	24.2	36.8	0.0	100.0			2003	
0.3	7.2	5.0	6.7	11.1	24.1	37.3	0.1	100.0			2004	
0.2	7.7	4.8	6.8	11.3	24.2	37.4	0.1	100.0			2005	
0.1	8.1	5.0	7.1	11.3	24.1	36.4	0.1	100.0			2006	
0.1	8.0	5.1	6.9	11.3	24.1	36.3	0.1	100.0			2007	
0	8.4	5.1	7.1	11.4	23.8	35.6	0.1	100.0			2008	
0	8.3	5.3	7.3	11.3	23.5	35.2	0.1	100.0			2009	

* מדובר בנפגעים עד 31.1.2002 שקיבלו דמי פגיעה לאחר מועד זה.

** מותך החשבונאות הלאומית, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

מ-1.4.2008 חלים כללים זהים בטיפול הרפואי לנפגעי עבודה תושבי השטחים והעובדים הזרים; הטיפול ניתן על ידי שירותי בריאות כללית.

עובד זר מבוטח בביטוח נפגעי עבודה אף אם הוא שוהה בארץ שלא כדין. עד 28.2.2003 עובדים זרים ותושבי שטחים שנפגעו בעבודה היו זכאים למלוא ההטבות הניתנות לנפגעי עבודה בין שעבדו בהיתר ובין שלא. מ-1.3.2003 החלה להישלל הגמלה מעובד זר לא מדווח: עם עזיבתו את הארץ משולמת לו הגמלה שנמצא זכאי לה החל במועד יציאתו, והתשלום אינו כולל את התקופה שבה נשללה הקצבה. הירידה ההדרגתית במספר העובדים הזרים בשנים 2002-2006 היתה צפויה עקב תיקוני החקיקה ופעולותיה של משטרת ההגירה. ב-2007 שוב נצפתה עלייה, שנמשכה עד סוף 2009. בינואר 2010 הכריז ראש הממשלה על מדיניות הגירה חדשה המקשיחה את התנאים להעסקת עובדים זרים ומטרתה צמצום מספרם בכ-30-50 אלף.

במספרם של העובדים מהשטחים חלה עלייה הדרגתית משנת 2002 ועד 2008, וירידה בשנת 2009.

לחוק הביטוח הלאומי נוסף בשנת 2005 סעיף המחיל את ביטוח נפגעי עבודה על עובד זר ועל תושב השטחים המועסקים אצל מעסיק ישראלי בשטחי יהודה ושומרון (עד תיקון החוק, עובד זר ותושב השטחים שעבדו אצל מעסיק ישראלי באזור, לא היו מבוטחים בביטוח נפגעי עבודה).

בשנת 2009 ממוצע ימי אי-הכושר של עובדים זרים היה נמוך מזה של תושבי ישראל, אף שהוא היה צפוי להיות גבוה יותר, בגלל ענפי העיסוק שלהם. ממוצע ימי אי-הכושר של העובדים תושבי השטחים (יהודה ושומרון) נשאר גבוה למדי, אף שעיסוקם דומה לזה של העובדים הזרים.

לוח 4

מועסקים, מקבלי דמי פגיעה וימי אי-כושר לפי סוג התושבות, 2009-2000

עובדים זרים	תושבי שטחים	תושבי ישראל	סך הכול	
				2000
206,000	95,900	2,217,900	2,519,800	מועסקים*
953	1,552	73,680	76,185	מקבלי דמי פגיעה
0.5	1.6	3.3	3.0	שיעור מקבלי דמי פגיעה מהמועסקים
33.7	46.5	37.4	37.6	ממוצע ימי אי-כושר
				2002
254,500	30,300	2,284,400	2,569,200	מועסקים*
979	146	68,900	70,025	מקבלי דמי פגיעה
0.4	0.5	3.0	2.7	שיעור מקבלי דמי פגיעה מהמועסקים
36.8	63.4	37.0	37.0	ממוצע ימי אי-כושר
				2004
195,800	37,400	2,400,800	2,634,000	מועסקים*
372	262	65,142	65,776	מקבלי דמי פגיעה
0.2	0.7	2.7	2.5	שיעור מקבלי דמי פגיעה מהמועסקים
34.5	53.1	33.4	33.5	ממוצע ימי אי-כושר
				2006
180,300	47,100	2,573,600	2,801,000	מועסקים*
599	175	63,522	64,296	מקבלי דמי פגיעה
0.3	0.4	2.5	2.3	שיעור מקבלי דמי פגיעה מהמועסקים
28.4	44.8	33.8	33.8	ממוצע ימי אי-כושר
				2007
193,200	50,500	2,682,000	2,925,700	מועסקים*
543	246	66,868	67,657	מקבלי דמי פגיעה
0.3	0.5	2.5	2.3	שיעור מקבלי דמי פגיעה מהמועסקים
27.8	42.5	33.9	33.9	ממוצע ימי אי-כושר
				2008
201,300	62,600	2,777,100	3,041,000	מועסקים*
671	354	68,709	69,734	מקבלי דמי פגיעה
0.3	0.6	2.5	2.3	שיעור מקבלי דמי פגיעה מהמועסקים
27.6	50.7	34.5	34.5	ממוצע ימי אי-כושר
				2009
209,100	56,000	2,771,900	3,037,000	מועסקים*
692	440	64,682	65,814	מקבלי דמי פגיעה
0.3	0.8	2.3	2.2	שיעור מקבלי דמי פגיעה מהמועסקים
29.1	43.9	35.1	35.0	ממוצע ימי אי-כושר

* מקור: החשבונאות הלאומית, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

אוכלוסייה אחרת שבעבורה קשה להשיג נתונים על בטיחות בעבודה היא שכירים מקבלי שכר מחברות כוח אדם ומקבלי כוח אדם. בסקרי כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מזהים שכירים אלו לפי השאלה "מי משלם את השכר". במערכת נפגעי עבודה של המוסד לביטוח לאומי חברות כוח אדם אינן מאופיינות בקוד ייחודי (ענף כלכלי או מעמד משפטי של המעסיק), ולכן אי אפשר לבדוק אם עובדים אלו חשופים לסכנות כמו העובדים שמקבלים שכר ממקום העבודה והאם עובדת היותם "חורגים" אצל המעסיק גורמת להפחתת אחריותו לתנאי הבטיחות שלהם.

מן הנתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה¹ עולה כי מספר מקבלי שכר מחברות כוח אדם בשנת 2008 הוא 51,700. מדובר בשכירים שהושמו במקום עבודה ומקבלים את שכרם מחברת כוח אדם או מקבלן כוח אדם, כאשר מקום העבודה אחראי לביצוע עבודתם ולבטיחותם. כרבע מהמועסקים באמצעות חברות כוח אדם עובדים בענף התעשייה.

בעיה קיימת גם בחברות קבלן אשר אינן מספקות עובדים אלא שירותים, והחובות שחלות על חברות כוח אדם, בייחוד חובת הרישוי, אינן חלות עליהן. התנאי לקבלת רשיון ולחידושו הוא כיבוד חוקי העבודה ובטיחות בעבודה.

בהגדרת מקבלי שכר מחברת כוח אדם לא נכללים שכירים העובדים באמצעות קבלן משנה, שעליו מוטלת האחריות על ביצוע עבודתם וגם על בטיחותם. אלו שכירים המועסקים בעיקר בשני ענפי הכלכלה המשניים - שמירה, אבטחה וניקיון, ושירותי מטפלות בית.

מדצמבר 2009 חלה חובת רישוי על כל חברות השמירה, האבטחה והניקיון. התנאים לרשיון: היעדר עבר פלילי לבעלים וערובה כספית לשמירה על זכויות העובדים. את התיקון לחוק יזמה ההסתדרות במסגרת עסקת חבילה שעליה חתמה עם הממשלה והמעסיקים הפרטיים. כדאי יהיה לבדוק בשנים הקרובות אם יחול שינוי במספר הנפגעים בענף משנה זה. בשנים 2007-2009 היה מספרם כ- 2,200 ומספר ימי אי הכושר הממוצע עלה מ- 34.3 ל- 36.1.

לוח 5 מבחין בין מקבלי דמי פגיעה שכירים לבין העצמאים. משנת 1997 הצטמצם מספר העצמאים שקיבלו דמי פגיעה, מ- 9,483 ל- 5,915 בשנת 2009, ומשקלם בסך מקבלי דמי פגיעה ירד מ- 11.3% ל- 9%. ירידה זו מושפעת כנראה הן משינויי החוק בדבר תשעת הימים הראשונים ובדבר 12 הימים הראשונים והן מגל של סגירת עסקים קטנים בתקופות של מיתון כלכלי. ממוצע ימי אי-כושר לעבודה בקרב העצמאים גבוה בכ- 47% מזה של שכירים (50 ימים לעומת 34, בהתאמה). גם הבדל זה נובע ככל הנראה מהעובדה שעצמאים אינם נוטים להגיש למוסד תביעות בגין העדרויות קצרות (פחות מ- 12 ימים).

1 מתוך לוח 2.50, כוח עבודה אזרחי שנתי, סקרי כוח אדם 2009, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לוח 5

מקבלי דמי פגיעה לפי מעמד בעבודה וימי אי-כושר, 2009

ממוצע ימי אי-כושר	מקבלי דמי פגיעה		סוג המבוטח
	אחוזים	מספרים מוחלטים	
35.0	100.0	65,814	כלל המקבלים
33.6	91.0	59,899	שכירים
49.5	9.0	5,915	עצמאים

התפלגות נפגעי עבודה שכירים לפי ענפים כלכליים יציבה לאורך השנים: כ-21% עובדים בתעשייה, 14% במסחר ובתי מלאכה, 12% בשירותים עסקיים (הכוללים גיוס עובדים ואספקת שירותי כוח אדם וכן פעילויות שמירה, אבטחה וניקיון) ו-10% בבינוי. מבחינת חומרת הפגיעה (הנמדדת כאן לפי מספר ימי אי-כושר לעבודה) ענף הבינוי נמצא במקום הראשון (46 ימים), אחריו ענפי התחבורה והאחסנה (כ-37 ימים), שירותים קהילתיים שכוללים פעילויות ספורט מקצועי (37 ימים), מסחר ובתי מלאכה (35 ימים), שירותים עסקיים (34 ימים) וחקלאות (32 ימים).

לוח 6

מקבלי דמי פגיעה לפי מעמד בעבודה וענף כלכלי, דצמבר 2009

ימי אי-כושר		מקבלים			ענף כלכלי
ממוצע ימי אי כושר לנפגע	אחוזים	מספרים	אחוזים	מספרים	
35.0		2,306,267		65,814	סך הכול
33.6	100.0%	2,013,215	100.0%	59,899	סך הכול שכירים
31.9	3.3	66,996	3.5	2,101	חקלאות
30.0	18.8	377,479	21.0	12,568	תעשייה
29.4	0.8	16,925	1.0	576	חשמל ומים
45.8	13.9	279,331	10.2	6,103	בינוי
35.0	14.7	295,223	14.1	8,438	מסחר, תיקון רכב
30.6	5.3	106,119	5.8	3,466	אירוח ואוכל
37.3	8.0	161,455	7.2	4,333	תחבורה, אחסנה
26.2	1.4	27,466	1.8	1,050	בנקאות, ביטוח
33.5	12.0	241,183	12.0	7,195	נדל"ן, שירותים עסקיים
28.9	8.4	168,302	9.7	5,830	שירות ציבורי
32.6	3.4	68,764	3.5	2,109	חינוך
36.9	3.2	65,026	2.9	1,763	שירות קהילתי
31.0	6.2	124,190	6.7	4,005	בריאות, רווחה
40.8	0.7	14,756	0.6	362	אחר ולא ידוע
49.5		293,052		5,915	עצמאים

עם הגידול בשיעור הנשים המשתתפות בכוח העבודה האזרחי, שאפיין את שני העשורים האחרונים (מ-40% בשנת 1988 ל-51.3% בשנת 2008), גדל גם חלקן של הנשים בכלל המקבלים דמי פגיעה. הנתונים למחצית השנייה של שנות התשעים וראשית שנות האלפיים מורים ששיעור הנשים בכלל המקבלים עלה בהדרגה ובעקביות מ-19.8% ב-1995 ל-30% ב-2009 (לוח 2/ז בנספח הלוחות). הגיל החציוני של נשים מקבלות דמי פגיעה הוא 45 ואילו הגיל החציוני של גברים הוא 39. בדיקת ההתפלגות של גברים ונשים על-פי קבוצות גיל מלמדת כי בקבוצות הצעירות יותר (עד גיל 34) הגברים מהווים 76%, ובקבוצות הבוגרות יותר (45-59) הם מהווים רק כ-66% (לוח 7). ממוצע ימי אי-הכושר של נשים נמוך מזה של גברים: 31 לעומת 37.

תאונות דרכים (במהלך העבודה, בדרך לעבודה וממנה) היוו בשנת 1996 כ-14.8% מכלל תאונות העבודה, ואילו בשנת 2009 הן מהוות 23.3% מהן. מספר תאונות הדרכים **בדרך לעבודה** בין השנים 1996 ו-2009 גדל מכ-9% מכלל הפגיעות בעבודה עד לכ-16.1% (לוח 8). לעומת זאת, מספר תאונות הדרכים **במסגרת העבודה** בשנים 2008-2009 עלה מעט לאחר תקופת יציבות ארוכה (כ-7%). תאונות הדרכים ככלל גורמות לפגיעה קשה יותר המתבטאת בתקופת אי-כושר גבוהה יותר משאר התאונות. כמו כן, מספר ימי אי הכושר הנגרם כתוצאה מתאונות דרכים **בעבודה** גבוה באופן ניכר משאר תאונות הדרכים (39.5 ימים לעומת 33 בתאונות בדרך). פער זה נובע ככל הנראה מההבדלים בחומרת התאונות בדרכים בין-עירוניות לעומת דרכים עירוניות (מיוני 2009 אפשר לקבל ממינהל המחקר נתונים על תאונות דרכים בדרך לעבודה וממנה בפירוט הנוגע לסוג הרכב [מעסיק, פרטי] והאם התאונה קרתה בהיות הנפגע הולך רגל או נוסע באוטובוס).

התפלגות מקבלי דמי פגיעה לפי גורם התאונה ותוצאות הפגיעה ("מהות") השתנתה במידה מועטה בין השנים. הגורמים השכיחים לפגיעה בעבודה היו נפילה (מפיגום, סולם או מנוף; מבניין או מבנה; החלקה או מעידה במדרגות; החלקה או מעידה במישור - 25% מהמקבלים), תאונות דרכים (לוח 8) (23%) וגופים (נופלים, לוחצים, מכים - 19%) מבחינת חומרת הפגיעה (הנמדדת לפי מספר ימי אי-כושר) הפגיעות הקשות נגרמו מנפילות (40 ימים), תאונות דרכים (36 ימים) ומאמץ יתר (36 ימים). הנפילות גרמו בעיקר מכות יבשות והימחציות וכן שברים בגפיים, מתיחות ונקעים. הגורמים "מחלות מקצוע" ו"חומר נפץ" היו במקום הגבוה ביותר בחומרת הפגיעה (יותר מ-40 ימי אי-כושר). רשימת מחלות המקצוע היא אמנם סגורה, אך במקרים שבהם המחלה אינה מופיעה ברשימה, ועל פי חוות דעת המומחים יש קשר סיבתי ברור בינה לבין תנאי העבודה - מוכרת המחלה כפגיעה בעבודה. רוב התביעות לדמי פגיעה בגין מחלת מקצוע מוגשות לצורך קביעת נכות מעבודה.

מקבלי דמי פגיעה ומועסקים לפי גיל ומין, 2009

מקבלי דמי פגיעה		מועסקים ישראלים * - מספרים			מועסקים דמי פגיעה - מספרים			גיל	
כאחוז מהמועסקים		נשים	גברים	סך	נשים	גברים	סך הכל	סך הכל	גיל
נשים	גברים	סך	הכול	הכול	נשים	גברים	נשים	גברים	סך הכל
1.6	3.2	2.5	1,240,106	1,441,886	2,681,992	19,908	45,906	65,814	סך הכול
0.3	1.1	1.7	10,390	13,682	24,073	26	146	172	עד 17
1.0	3.7	2.3	149,418	139,751	289,169	1,448	5,193	6,641	18-24
1.2	2.9	2.1	350,396	411,827	762,223	4,066	12,133	16,199	25-34
1.4	3.2	2.3	297,453	345,162	642,615	4,138	10,956	15,094	35-44
2.0	3.1	2.6	262,006	291,233	553,239	5,370	9,062	14,432	45-54
2.7	3.4	3.1	103,542	121,227	224,769	2,787	4,071	6,858	55-59
3.4	3.9	3.7	47,288	71,742	119,030	1,594	2,781	4,375	60-64
2.4	3.3	3.1	19,613	47,261	66,874	479	1,564	2,043	+65

* המקור: קובצי Microdata Under Contract סקרי כוח אדם, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2007.

לוח 8

מקבלי דמי פגיעה לפי מקום הפגיעה וימי אי-כושר, 1996, 2002-2009

תאונות בדרך לעבודה וממנה			תאונות בעבודה			שנה
אחר	בדרך בלי רכב	תאונות זרכים בדרך	תאונות זרכים בעבודה	במהלך העבודה*	סך הכול	
1996						
382	2,880	8,310	5,361	75,341	92,274	מספרים
0.4	3.1	9.0	5.8	81.7	100.0	אחוזים
2002						
853	3,671	10,645	4,327	50,529	70,025	מספרים
1.2	5.2	15.2	6.2	72.2	100.0	אחוזים
39.3	36.0	38.5	47.1	35.9	37.0	ממוצע ימי אי-כושר
2004						
1,140	3,455	9,655	4,638	46,888	65,776	מספרים
1.7	5.3	14.7	7.0	71.3	100.0	אחוזים
36.7	33.9	33.3	40.6	32.8	33.5	ממוצע ימי אי-כושר
2006						
2,175	3,575	9,339	3,833	45,374	64,296	מספרים
3.4	5.6	14.4	6.0	70.6	100.0	אחוזים
37.5	33.9	32.3	39.1	33.4	33.8	ממוצע ימי אי-כושר
2007						
2,246	3,991	9,571	4,092	47,757	67,657	מספרים
3.3	5.9	14.2	6.0	70.6	100.0	אחוזים
37.0	35.4	32.9	38.9	33.4	33.9	ממוצע ימי אי-כושר
2008						
2,285	4,180	10,170	4,627	48,472	69,734	מספרים
3.3	6.0	14.6	6.6	69.5	100.0	אחוזים
37.7	36.1	32.2	39.1	34.3	34.5	ממוצע ימי אי-כושר
2009						
870	4,191	10,594	4,747	45,412	65,814	מספרים
1.3	6.4	16.1	7.2	69.0	100.0	אחוזים
35.4	35.7	33.0	39.5	35.0	35.0	ממוצע ימי אי-כושר

* חבלות ופציעות בעבודה שאינן תאונות זרכים.

לוח 9
מקבלי דמי פגיעה לפי גורם הפגיעה וימי אי-כושר, 2007

סך הכול ימי אי כושר	ממוצע ימי אי כושר לנפגע	אחוז המקבלים	מספר המקבלים	
2,347,457	34.8	100.0	67,512	סך הכול גורם
678,226	39.6	25.4	17,131	נפילה
550,435	36.0	22.6	15,284	תאונת דרכים
414,829	32.0	19.2	12,959	גוף נופל, מכה, לחץ מגוף
273,920	29.8	13.6	9,182	מכונות, כלים
214,126	35.8	8.9	5,983	מאמץ יתר
23,197	21.7	1.6	1,068	אש, חומר לוחט, אד, חומצה
12,287	14.2	1.3	867	גוף זר בעין
20,989	30.5	1.0	688	קטטה
12,324	21.0	0.9	587	הרעלה
6,236	27.6	0.3	226	גורם סביבתי
7,676	45.7	0.2	168	מחלת מקצוע
4,845	41.8	0.2	116	חומר נפץ
		4.8	3,253	אחר ולא ידוע

גם התפלגות מקבלי דמי פגיעה לפי מהות הפגיעה כמעט לא השתנתה בין השנים. תוצאות הפגיעה השכיחות הן הימחצות (23% מהמקבלים), מכה יבשה (22%), מתיחה או נקע (17%) וחתך בגפה עליונה (9%). מבחינת חומרת הפגיעה (הנמדדת לפי מספר ימי אי-כושר) הפציעות הקשות היו: שבר בגפה תחתונה (63 ימים), שבר בגפה עליונה (58 ימים), שבר בגו או פגיעה בעמוד השדרה (56 ימים) ופריקה ללא שבר (55 ימים). פגיעה במערכת כלי הדם נמצאה במקום הגבוה ביותר בחומרת הפגיעה (68 ימי אי כושר).

הגפיים העליונות הן האיבר הפגיע ביותר בתאונות עבודה: שברים וחתכים (בלבד) בגפיים העליונות גרמו להיעדרות מעבודה של כ-14% ממקבלי דמי פגיעה.

דמי הפגיעה הממוצעים ליום לעצמאים עלו בשנת 2009 במידה ניכרת, במונחים ריאליים וכאחוז מהשכר הממוצע, והפער לעומת השכירים הוסיף והתרחב לאחר שהיה קבוע בשנים 2005-2007. דמי הפגיעה לשכירים ירדו במידה קטנה ב-2009 במונחים ריאליים וכאחוז מהשכר הממוצע.

לוח 10

מקבלי דמי פגיעה לפי מהות הפגיעה וימי אי-כושר, 2007

סך הכול ימי אי כושר	ממוצע ימי אי כושר לנפגע	אחוז המקבלים	מספר המקבלים	מהות הפגיעה
2,347,457	34.8	100.0	67,512	סך הכול
510,908	33.3	22.7	15,354	הימחצות
496,461	33.7	21.9	14,755	מכה יבשה
376,126	32.2	17.3	11,680	מתיחה, נקע
176,124	27.7	9.4	6,355	חתך בגפה עליונה
161,827	35.0	6.8	4,619	שלד ושרירים
174,816	57.7	4.5	3,030	שבר גפה עליונה
133,442	63.3	3.1	2,107	שבר גפה תחתונה
26,395	22.7	1.7	1,164	כווייה
23,808	24.8	1.4	959	חתך בראש, צוואר, גו
22,748	26.1	1.3	873	חתך בגפה תחתונה
10,980	14.0	1.2	782	חדירת גוף זר
40,214	55.8	1.1	721	שבר גולגולת, גו, שדרה
13,286	20.4	1.0	652	הרעלה
14,212	30.6	0.7	465	סימפטומים
15,721	55.2	0.4	285	פריקה ללא שבר
10,184	67.9	0.2	150	מערכת כלי דם
3,242	26.2	0.2	124	שפשוף
		5.1	3,437	אחר ולא ידוע

לוח 11
דמי פגיעה ממוצעים ליום לפי מעמד בעבודה, 2009-2000

עצמאים			שכירים			שנה
אחוז מהשכר הממוצע	מחירי 2009 (ש"ח)	מחירים שוטפים (ש"ח)	אחוז מהשכר הממוצע	מחירי 2009 (ש"ח)	מחירים שוטפים (ש"ח)	
73.5	194.8	161.6	67.0	177.6	147.4	2000
74.1	196.5	165.0	70.0	185.6	155.8	2001
72.5	192.1	170.5	67.1	177.8	157.7	2002
70.8	187.6	167.6	64.6	171.3	153.0	2003
73.9	195.8	174.2	64.2	170.3	151.6	2004
66.8	177.2	159.7	63.8	169.2	152.6	2005
66.2	175.4	161.5	62.9	166.8	153.5	2006
68.4	181.4	167.9	65.2	172.8	159.9	2007
77.6	205.8	199.2	68.0	180.4	174.6	2008
90.8	240.6	240.6	67.6	179.2	179.2	2009

ג. גמלאות נכות מעבודה

מספר מקבלי קצבת הנכות הצמיתה עולה בהתמדה מדי שנה בשנה ביותר מ-1,000, ובשנת 2009 הגיע ל-30,899. רוב מקבלי קצבת נכות צמיתה הם בדרגות נכות נמוכות, והדבר מודגש עוד יותר בין הנשים: ל-64% דרגת נכות 20%-39% לעומת 58% בין הגברים, ורק ל-9% מן הגברים ו-7% מן הנשים דרגת נכות גבוהה מ-80%. כ-21% מן הגברים המקבלים קצבת נכות צמיתה הם בני 65 ויותר ו-28% מהנשים בנות 60 ויותר (לוח 4/ז בנספח הלוחות). מקבלי קצבת נכות מעבודה יכולים - בהגיעם לגיל המזכה בקצבת זיקנה - לבחור בין המשך קבלת קצבת נכות מעבודה לבין קבלת קצבת זיקנה. לפי החוק, אם קצבת הזיקנה גבוהה מקצבת הנכות מעבודה אפשר להוון את קצבת הנכות ולקבל קצבת זיקנה, או להמשיך לקבל קצבת נכות מעבודה בגובה קצבת זיקנה. בשנת 2009 היוונו את קצבת הנכות והחלו לקבל קצבת זיקנה 396 נפגעי עבודה.

לוח 12

מקבלי קצבת נכות צמיתה לפי מעמד בעבודה, 2009-2000

שנה	סך הכול		שכירים	עצמאים
	מספרים	אחוז שינוי שנתי		
2000	19,813	6.5	17,445	2,371
2001	20,810	5.0	18,309	2,501
2002	21,772	4.6	19,140	2,633
2003	22,960	5.5	20,176	2,784
2004	24,003	4.5	21,083	2,920
2005	25,179	4.9	22,120	3,059
2006	26,442	5.0	23,216	3,227
2007	27,799	5.1	24,406	3,393
2008	29,249	5.2	25,665	3,584
2009	30,899	5.6	27,068	3,831

קצבת הנכות הצמיתה הממוצעת בשנת 2009 היתה 3,156 ש"ח לשכירים ו-3,288 ש"ח לעצמאים. רמת הקצבה במונחים ריאליים וכאחוז מהשכר הממוצע עלתה לשכירים וירדה מעט לעצמאים. בדומה לשנים קודמות, גם ב-2009 קצבאות העצמאים היו גבוהות מקצבאות השכירים.

לוח 13

סכום קצבת נכות צמיתה לפי מעמד בעבודה (ממוצע חודשי), 2009-2000

שנה	שכירים			עצמאים		
	מחירים שוטפים	מחירי 2009 (ש"ח)	אחוז מהשכר הממוצע	מחירים שוטפים	מחירי 2009 (ש"ח)	אחוז מהשכר הממוצע
2000	2,416.7	2,910.5	36.6	2,715.1	3,269.8	41.1
2001	2,667.1	3,176.9	39.9	3,019.3	3,596.4	45.2
2002	2,686.5	3,027.4	38.1	3,028.6	3,413.1	42.9
2003	2,743.0	3,069.6	38.6	3,074.7	3,440.8	43.3
2004	2,752.3	3,092.6	38.9	3,086.0	3,467.4	43.6
2005	2,740.6	3,039.8	38.2	3,086.4	3,423.3	43.0
2006	2,817.4	3,060.6	38.5	3,144.4	3,416.0	43.0
2007	2,823.0	3,050.3	38.4	3,131.1	3,093.4	38.9
2008	2,894.8	2,990.9	37.6	3,204.1	3,310.5	41.6
2009	3,156.2	3,156.2	39.7	3,287.7	3,287.7	41.3

ד. מקבלי מענקי נכות

מענק נכות משולם לנכה עבודה שדרגת נכותו יציבה ופחותה מ-20% אך לא פחותה מ-9%. סכומי המענקים לנפגעי עבודה והזכאות להם עברו שינויים מפליגים בשנים האחרונות. עד חקיקת חוק התוכנית להבראת המשק ביוני 2003, המענק היה בגובה 70 קצבאות חודשיות. בחוק זה נקבע כי מי שנפגע מיום 1.7.2003 ואילך, יקבל מענק השווה ל-43 קצבאות. כתוצאה משינוי החקיקה חלה ירידה תלולה בסכום מענקי הנכות הממוצעים. בשנת 2009 שולמו 8,706 מענקים בגין פגיעות שונות - 7,648 לשכירים ו-1,058 לעצמאים. התשלום הממוצע כמענק נכות לשכירים בשנת 2009 היה כ-31,526 ש"ח לעומת 31,000 בשנת 2008, ולעצמאים 28,464 ש"ח לעומת 28,825 בשנת 2008.

בחוק ההסדרים לשנת 2005 תוקן החוק, ומענק נכות מעבודה משולם מדרגת נכות בשיעור 9% במקום 5%. רוב הנכים בדרגות נכות 5%-9% הם בעלי ליקוי עיקרי לוקומוטורי - 83%, 3% בעלי ליקוי פנימי, 11% בעלי ליקוי שמיעה או ראייה ו-3% בעלי ליקוי עור וצלקות. התיקון נכנס לתוקף בתאונות עבודה שהתרחשו מ-1 באפריל 2006 ובמחלות מקצוע - תביעות שהוגשו ממועד זה ואילך.

ה. מקבלי קצבת נכות מיוחדת

נכי עבודה שדרגת נכותם 75% ויותר ונכים עם קשיי הליכה שדרגת נכותם 65%-74% זכאים, נוסף על כל גמלה אחרת, לסיוע כספי לעזרה אישית ולנסיעות, וכן זכאים למענק לסידורים חד-פעמיים כסיוע לרכישת רכב, פתרון בעיות דיור ורכישת אביזרים מיוחדים הנובעים מהנכות.

בדצמבר 2009 קיבלו כ-2,924 נכי עבודה קצבה מיוחדת המשולמת באמצעות השיקום בסכום ממוצע של 3,237 ש"ח, נוסף על קצבת נכות מעבודה חודשית. בשנת 2009 שולמו 166 מענקי שיקום שגובהם הממוצע הוא כ-33,350 ש"ח.

ו. מקבלי גמלאות תלויים

מספר מקבלי קצבת תלויים עלה בהדרגה מ-3,286 בשנת 1985 ל-4,573 בשנת 2009. קצב הגידול נע בין 0.8% ל-1.5% בשנה (לוח 14).

לוח 14

מקבלי גמלאות תלויים לפי מעמד בעבודה, 2009-2000

עצמאים	שכירים	סך הכול		שנה
		אחוז שינוי שנתי	מספרים	
594	3,564	1.4	4,158	2000
598	3,601	1.0	4,199	2001
606	3,647	1.3	4,253	2002
608	3,698	1.2	4,306	2003
609	3,740	1.0	4,349	2004
607	3,792	1.1	4,399	2005
613	3,834	1.1	4,446	2006
614	3,868	0.8	4,482	2007
611	3,907	0.8	4,518	2008
619	3,954	1.2	4,573	2009

סכום קצבת התלויים הממוצעת לחודש היה בשנת 2009 כ-5,992 ש"ח לשכירים וכ-5,812 ש"ח לעצמאים. קצבת התלויים ב-2009 עלתה במידה ניכרת במונחים ריאליים וכאחוז מהשכר הממוצע לשכירים ובמידה פחותה עלתה גם לעצמאים.

לוח 15

קצבת תלויים חודשית ממוצעת לפי מעמד בעבודה, 2009-2000

עצמאים			שכירים			שנה
אחוז מהשכר הממוצע	מחירי 2009 (ש"ח)	מחירים שוטפים (ש"ח)	אחוז מהשכר הממוצע	מחירי 2009 (ש"ח)	מחירים שוטפים (ש"ח)	
73.1	5,812.5	4,826.6	67.3	5,355.0	4,446.6	2000
78.9	6,276.6	5,269.3	73.4	5,836.4	4,889.8	2001
75.9	6,039.2	5,359.0	70.5	5,608.0	4,976.5	2002
75.5	6,001.0	5,362.4	69.9	5,555.6	4,964.4	2003
75.6	6,012.4	5,353.1	70.0	5,568.1	4,955.7	2004
75.2	5,984.5	5,395.5	69.8	5,551.2	5,007.5	2005
74.4	5,920.3	5,449.8	70.0	5,569.5	5,126.7	2006
74.1	5,890.1	5,451.1	70.4	5,602.8	5,185.3	2007
72.6	5,770.6	5,585.2	69.4	5,519.8	5,342.4	2008
73.1	5,812.3	5,812.3	75.3	5,992.2	5,992.2	2009

ז. היקף התשלומים

סך התשלומים בענף נפגעי עבודה היה 3.18 מיליארד ש"ח בשנת 2009. לוח 14 מלמד כי סכום זה מהווה עלייה של 6.38% במונחים ריאליים לעומת 2008. הגידול נובע מעלייה בתשלומים של גמלאות הנכות והוצאות הריפוי.

לוח 16

סך כל התשלומים* בענף נפגעי עבודה (אלפי ש"ח), 2009-2000

שנת שינוי ריאלי (אחוזים)	מחירי 2009	מחירים שוטפים	שנה
17.60	2,664,552	2,212,449	2000
9.90	2,927,330	2,457,869	2001
-1.00	2,899,021	2,572,500	2002
-0.02	2,898,452	2,590,000	2003
2.30	2,965,277	2,639,114	2004
-0.90	2,938,887	2,649,630	2005
1.40	2,979,798	2,742,931	2006
-0.15	2,975,444	2,753,714	2007
0.35	2,985,888	2,889,942	2008
6.38	3,176,542	3,176,542	2009

* כולל תשלומים לדמי פגיעה, גמלאות נכות, גמלאות תלויים, הוצאות ריפוי והוצאות שיקום.

לוח 17 מציג את התפלגות מכלול התשלומים בענף נפגעי עבודה לפי המרכיבים העיקריים: דמי פגיעה, גמלאות נכות, גמלאות תלויים, הוצאות ריפוי והוצאות שיקום. גמלאות הנכות מהוות את חלק הארי מתשלומי הענף - 61.8% בשנת 2009, וזו ירידה קטנה לעומת 2008. גם בתשלומי גמלאות תלויים יש ירידה קטנה (באחוזים) ב-2009. קצבאות הנכות והתלויים הן המרכיב המשולם לאורך זמן (עד גיל הזיקנה ולעתים לאחר מכן, כפי שהוסבר בסעיף 2 לעיל). בחלקם של התשלומים לדמי פגיעה חלה ירידה מתמשכת מ-1996 (21.9%) עד 2009 (9.6%), כנראה בגלל שינויי חקיקה שהוזכרו בפרק. הוצאות הריפוי עלו בהדרגה בין השנים 2001 ו-2005, ירדו בשנים 2006-2008 ועלו שוב בשנת 2009. הוצאות השיקום בשנת 2009 היו כ-5.2% מכלל הוצאות הענף לעומת פחות מ-1% בשנת 1985.

לוח 17

סך כל התשלומים* בענף נפגעי עבודה לפי סוג הגמלה (אחוזים), 2000-2009

הוצאות שיקום	הוצאות ריפוי	גמלאות תלויים	גמלאות נכות	דמי פגיעה	סך הכול	שנה
4.1	13.1	11.2	53.9	17.7	100.0	2000
4.5	11.9	11.0	57.0	15.6	100.0	2001
4.8	12.4	10.9	57.5	14.4	100.0	2002
4.7	12.4	11.1	61.0	10.8	100.0	2003
4.2	12.6	10.9	62.0	10.2	100.0	2004
4.4	14.2	11.6	60.3	9.5	100.0	2005
4.7	13.4	11.2	61.6	9.1	100.0	2006
5.2	11.6	11.2	62.4	9.6	100.0	2007
5.1	10.6	11.1	62.6	10.6	100.0	2008
5.2	12.8	10.6	61.8	9.6	100.0	2009

* לא כולל תשלומים לפעילות למניעת תאונות, פעולות בטיחות בעבודה, מחקרים, מפעלים מיוחדים, סיוע משפטי, ועדות רפואיות וחוות דעת.

תיבה

מודלים לחיזוי הגשת תביעה לגמלת נכות מעבודה על סמך מאפייני הפגיעות והמבוטחים בדמי פגיעה

מחקר זה נועד לבדוק אם אפשר ליצור מודל שיאפשר לזהות נפגעים המגישים תביעה לדמי פגיעה שיש להם סיכוי גבוה להגיש גם תביעה לגמלת נכות מעבודה בשלב מאוחר יותר.

בשנת 2009 זמן הטיפול הממוצע בתביעות לגמלת נכות מעבודה היה 106 ימים, ומספר הימים שבהם הסתיים הטיפול ב-80% מהתיקים היה 153. אחד הגורמים להתמשכות הטיפול הוא הצורך בבדיקות רפואיות והשלמת מסמכים רפואיים. אילו היה אפשר לזהות בשלב מוקדם יותר את הנפגעים שעשויים להגיש תביעה לגמלה זו, ייתכן שהיה אפשר לקצר את משך הזמן עד לקבלת ההחלטה.

המודל נבנה על סמך למידה ואפיון של מקבלי דמי פגיעה שהגישו בקשה לגמלת נכות מעבודה בהשוואה לאלו שלא הגישו; איתור המשתנים המשפיעים ביותר על הגשה או אי הגשה של התביעה; ואמידת ההסתברות, כבר בשלב הראשוני, להגשת התביעה. יש להדגיש כי הבדיקה נוגעות אך ורק להגשת התביעה ללא קשר לקביעת אחוזי נכות בסופו של התהליך.

נתונים לפיתוח המודל

הבדיקה נעשתה לגבי עובדים שנפגעו בעבודה בתקופה שמפברואר 2002 עד לינואר 2005. סך הכול נבדקו 190,680 נפגעים, כ-22% בהם הגישו בקשה לגמלת נכות מעבודה.

המשתנים המסבירים נחלקו לשני סוגים. הראשון, נתונים דמוגרפיים: מין, גיל בעת הפגיעה, צורת יישוב מגורים, צורת יישוב המעסיק, מעמד בעבודה (שכיר או עצמאי), סניף מטפל, תושבות. הסוג השני הוא נתונים על הפגיעה: ימי אי-כושר, גורם הפגיעה, מהות הפגיעה, מקום הפגיעה, ענף כלכלי של המעסיק, גודל המעסיק, הפרש הזמן בין הפגיעה לתביעה לדמי פגיעה.

המשתנה המוסבר: הגשת תביעה לגמלת נכות מעבודה.

יש שני מודלים מקובלים לאמוד הסתברויות כפונקציה של משתנים מסבירים - מודל עץ ההחלטות ומודל הרסיה לוגיסטית.

מודל עץ ההחלטות

הנתונים לימדו שמי שתקופת אי-הכושר שלו נמשכת 70 יום או פחות, סיכויו להגיש תביעה לגמלת נכות מעבודה נמוכים יותר בצורה ניכרת מסיכויו של מי שתקופת אי-הכושר שלו ארוכה יותר. במחקר זה ניסינו לאתר מאפיינים נוספים שיכולים לסייע באיתור הקבוצה הפוטנציאלית להגשת תביעה לגמלה זו.

במודל נוצרה מערכת של 20 מצבים, אשר לכל אחד מהם שיעור שונה של מגישי תביעות לגמלת נכות מעבודה (יש לזכור שבכלל הנפגעים 22% הגישו תביעות לגמלה זו).

להלן המצבים בעלי ההסתברות הגבוהה ביותר להגשת תביעה לגמלת נכות מעבודה:

○ אם מספר ימי אי-הכושר גבוה מ-86 והפרש הזמן בין הפגיעה לבין מועד הגשת התביעה לדמי פגיעה הוא עד 60 יום, ההסתברות להגשת התביעה לגמלה היא 80% (8,556 מקרים).

○ אם מספר ימי אי-הכושר גבוה מ-86 והפרש הזמן בין הפגיעה לבין מועד הגשת התביעה לדמי פגיעה הוא 60-90 יום, ההסתברות היא 77% (4,402 מקרים).

○ אם מספר ימי אי-הכושר גבוה מ-86 והפרש הזמן בין הפגיעה לבין מועד הגשת התביעה לדמי פגיעה הוא 90-120 יום, ההסתברות היא 68% (2,470 מקרים).

שלוש קבוצות אלה מכסות כ-30% ממגישי התביעות לגמלת נכות.

להלן המצבים בעלי ההסתברות הנמוכה ביותר להגשת תביעה לגמלת נכות מעבודה:

○ אם מספר ימי אי-הכושר הוא 1-15, ההסתברות היא 5.4% (52,704 מקרים).

○ אם מספר ימי אי-הכושר 21-40, ההסתברות היא 13% (39,255 מקרים).

○ אם מספר ימי אי-הכושר 41-55, ההסתברות היא 24.5% (10,118 מקרים).

המשתנים המשפיעים ביותר על ניבוי ההסתברות להגשת תביעה לגמלת נכות מעבודה לפי מודל זה הם ימי אי-הכושר, הפרש הזמן בין הפגיעה לבין התביעה לדמי פגיעה, גורם הפגיעה, סניף, סוג מבוטח (שכיר או עצמאי) ומקבל דמי הפגיעה (הנפגע, המעסיק וכו').

לפי מודל זה אפשר לקבוע שאיתרנו את 20% ממקבלי דמי פגיעה שלהם יש סיכוי של יותר מ-66% להגיש תביעה לגמלת נכות מעבודה, כלומר סיכוי הגבוה פי שלושה מאשר בכלל האוכלוסייה.

מודל רגרסיה לוגיסטית (בצעדים)

הנתונים הצביעו על קשר חיובי דומיננטי בין מספר ימי אי-הכושר לבין הגשת תביעה לגמלת נכות מעבודה. בשל העובדה שבדרך כלל בעת תחילת הטיפול בתביעה לדמי פגיעה עדיין לא ידוע מה מספר ימי אי-הכושר של הנפגע, ניסינו לאמוד את ההסתברות להגשת תביעה לנכות ללא משתנה זה ובעזרת המשתנים האחרים בלבד. הוויתור על הכללת ימי אי-כושר במודל גורם להפחתה ניכרת ברמת ההסבר שהוא נותן. בעוד שבמודל הקודם ב-20% ממקבלי דמי הפגיעה נכללו 60% ממגישי התביעה לגמלה, במודל זה ייכללו ב-20% ממקבלי דמי פגיעה 37% מגישי תביעה לגמלת נכות מעבודה בלבד. בקבוצה זאת נכללים 7.5% מכלל מקבלי דמי פגיעה שיגישו תביעה לנכות ו-14.5% ממגישי התביעה נמצאים בקבוצה המשלימה.

להלן המשתנים שמצאנו כמשפיעים ביותר (לפי סדר יורד):

מהות הפגיעה (שבר, מכה יבשה וכו'); גורם הפגיעה (נפילה, תאונת דרכים, מכה מגוף וכו'); גודל המעסיק; גיל בעת הפגיעה; סניף מטפל; מין; סוג הפגיעה (חבלה, לב, גב, שמיעה וכו'); סוג מקבל דמי הפגיעה (התובע, המעסיק לפי הסכם מיוחד); מקום הפגיעה (במקום העבודה, תאונת דרכים במהלך העבודה, תאונת דרכים בדרך וכו'); צורת היישוב של הנפגע; ענף כלכלי (בנייה, חקלאות, תעשייה וכו'); צורת היישוב של המעסיק; הפרש הזמן בין הפגיעה והתביעה לדמי פגיעה; קופת החולים; תושבות (תושב ישראל, עובד זר, תושב שטחים).

אם בכל זאת רוצים להתייחס לימי אי-הכושר, בדקנו רגרסיה (ללא ימי אי-כושר) לגבי הנפגעים שיש להם 71 ויותר ימי היעדרות מעבודה בעקבות הפגיעה. ההחלטה על חיתוך האוכלוסייה בנקודה זו הסתמכה על נתונים שהראו כי סיכוייהם להגיש תביעה לגמלת נכות היא 42% ויותר, בעוד שפחות מ-71 יום הסיכוי לכך נמוך מ-36%.

בבדיקה ללא ימי אי-כושר כמשתנה מסביר, המשתנים המסבירים לפי סדר יורד של השפעתם הם: מהות הפגיעה; גורם הפגיעה; גודל המעסיק; הגיל בעת הפגיעה; הסניף המטפל; מין; מקום הפגיעה; מקבל דמי הפגיעה; צורת היישוב של הנפגע; הענף הכלכלי של המעסיק; צורת היישוב של המעסיק; הפרש הזמן בין תאריך הפגיעה לבין התביעה לדמי פגיעה; סוג הפגיעה.

ערכנו רגרסיה לוגיסטית עם המשתנים המשפיעים ביותר ממודל עץ ההחלטות, ולהלן

התוצאות העיקריות:

- **אי-כושר:** ככל שמספר ימי אי-הכושר עולה, עולה ההסתברות שתוגש תביעה לגמלת נכות מעבודה.
- **גורם הפגיעה:** חומר נפץ, זרם חשמלי ומחלות מקצוע מגבירים הסתברות לתביעה.
- **הפרש הזמן בין הפגיעה לבין התביעה לדמי פגיעה:** ככל שמשך זמן זה קצר יותר גדלה ההסתברות להגיש תביעה לגמלה.
- **מקבל דמי הפגיעה:** בפגיעות של עובדים אצל מעסיקים לפי סי' 343 בחוק המשלמים דמי ביטוח מופחתים שיש להם לפחות 500 עובדים, ההסתברות לתביעה לגמלה גבוהה יותר, ואילו בקיבוצים או מושבים שיתופיים ההסתברות נמוכה יותר.
- **מעמד הנפגע:** באופן מובהק גדלה ההסתברות להגשת תביעה כשהנפגע שכיר, והיפוכו כשהנפגע עצמאי.
- **סניף מטפל:** בסניפים נהריה, כרמיאל, קריות וחיפה ההסתברות להגיש תביעה לגמלה גבוהה באופן מובהק מאשר בשאר הארץ.

במודל עץ ההחלטה בקבוצת הנפגעים **שיש להם 71 ימי אי-כושר ויותר**, המשתנים המשפיעים ביותר (לפי סדר יורד) הם: ימי אי-כושר, הפרש הזמן בין פגיעה לתביעה לדמי פגיעה וענף כלכלי של המעסיק.

כאשר רוצים **לנבא** את ההסתברות לתביעה לגמלת נכות מעבודה בזמן הגשת התביעה לדמי פגיעה, חייבים להוציא מהמודל את מספר ימי אי-הכושר מאחר שמשנתה זה אינו ידוע עדיין, ויש להסתמך על יכולת הניבוי המופחתת של המשתנים האחרים. כאשר מעוניינים **לאפיין** את מקבלי דמי הפגיעה ביחס להגשת תביעה לנכות מעבודה, אפשר להשתמש במודלים הכוללים את מספר ימי אי-הכושר.

לאור כל האמור לעיל, אפשר לומר שבתחילת הטיפול בתביעה לדמי פגיעה, כל עוד לא ידוע מספר ימי אי-הכושר הסופי, יכולת הניבוי לגבי הגשה או אי הגשת תביעה לנכות נמוכה יותר. אנו ממליצים, כדי לייעל את הטיפול, לבדוק את מגישי התביעות לדמי פגיעה גם כעבור 71 ימים ובכך להגדיל עוד יותר את הקבוצה המאותרת בשלב מוקדם למדי.